

**MULOQOT MADANIYATI OILA A'ZOLARI O'RTASIDA VA
JAMOAT JOYLARDA MULOQOT MADANIYATI**

Toshkent shahar Yashnobod tumani

Toshkent davlat tibbiyot universiteti 3-son akademik litseyi

Nodirova Xursanoy Ibragimovna

Rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada muloqot madaniyatining mohiyati, uning oila muhitida va jamoat joylarida namoyon bo'lish xususiyatlari yoritilgan. Muloqot madaniyatining shaxs tarbiyasi va jamiyat barqarorligidagi ahamiyati tahlil qilinib, zamonaviy ijtimoiy sharoitda ushbu madaniyatni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola oila va jamiyatda sog'lom muloqotni shakllantirishning muhim jihatlarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Muloqot, madaniyat, oila, jamiyat, muomala.

Kirish

Muloqot inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, shaxslararo munosabatlarning asosini tashkil etadi. Insonning jamiyatdagi o'rni, uning madaniy darajasi va axloqiy qiyofasi ko'p jihatdan muloqot madaniyatiga bog'liqdir. Ayniqsa, oila a'zolari o'rtasida va jamoat joylarda muloqot madaniyatiga rioya etish jamiyatda o'zaro hurmat va totuvlikni ta'minlaydi. Bugungi kunda muloqot madaniyatini rivojlantirish dolzarb ijtimoiy masalalardan biri hisoblanadi.

Muloqot madaniyatining mazmuni va ahamiyati

Muloqot madaniyati insonlarning bir-biri bilan muomala qilish jarayonida axloqiy me'yorlar, odob-axloq qoidalari va nutq madaniyatiga amal qilishini anglatadi. U shaxsning ichki madaniyati va tarbiyalanganlik darajasini namoyon etadi. Muloqot madaniyatiga ega bo'lgan inson atrofdagilar bilan hurmat va e'tibor asosida munosabat o'rnatadi, kelishmovchiliklarni tinch yo'l bilan hal etishga intiladi. Bu holat jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Oila a'zolari o'rtasida muloqot madaniyati

Oila muloqot madaniyatining shakllanishida birlamchi muhit hisoblanadi. Ota-ona va farzand o'rtasidagi ochiq, samimiy va hurmatga asoslangan muloqot oilaviy munosabatlarni mustahkamlaydi. Oilada tinglash madaniyati, fikr bildirishda muloyimlik va sabr-toqat muhim ahamiyatga ega. Bunday muhitda tarbiyalangan farzandlar jamiyatda ham madaniyatli muloqot olib borishga moyil bo'ladi. Oila ichidagi sog'lom muloqot shaxsning hissiy barqarorligi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Jamoat joylarda muloqot madaniyati jamiyatning umumiy madaniy darajasini aks ettiradi. Transport vositalari, ta'lim muassasalari va boshqa ijtimoiy muhitlarda odob-axloq qoidalariga amal qilish muhimdir. Boshqalarning huquq va manfaatlarini hurmat qilish, muomalada xushmuomalalikni saqlash va nutq madaniyatiga rioya etish jamoat joylarda muloqotning asosiy tamoyillari hisoblanadi. Bu esa jamiyatda tartib-intizom va o'zaro ishonchni mustahkamlaydi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlangan davrda muloqot shakllari ham o'zgarib bormoqda. Virtual muloqotning kengayishi bilan birga, real hayotdagi muloqot madaniyatiga bo'lgan ehtiyoj yanada ortmoqda. Raqamli muhitda ham axloqiy me'yorlarga amal qilish, hurmat va mas'uliyatni saqlash muhim sanaladi. Zamonaviy muloqot madaniyati an'anaviy qadriyatlar va yangi kommunikatsiya vositalarining uyg'unlashuvi asosida shakllanadi. Muloqot madaniyatida shaxsning nutqiy savodxonligi va hissiy holati muhim ahamiyat kasb etadi. So'zlash jarayonida fikrni aniq va ravon ifodalash, ohang va muomala uslubiga e'tibor berish muloqot samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, oilada o'zaro muloqot jarayonida keskin so'zlardan tiyilish, tanqidni muloyim tarzda yetkazish va tushunishga intilish muhim hisoblanadi. Bunday yondashuv oila a'zolari o'rtasida ishonch va samimiyatni mustahkamlaydi hamda nizolarning oldini oladi.

Muloqot madaniyatining shakllanishida ijtimoiy muhitning ta'siri katta bo'lib, inson kundalik hayotda turli vaziyatlarda o'zini tutish orqali muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Jamoat joylarda navbatga rioya qilish, boshqalarning shaxsiy hududini hurmat qilish va muomala jarayonida xushmuomalalikni saqlash madaniyatli muloqotning muhim belgilaridan sanaladi. Bunday xulq-atvor jamiyatda o'zaro hurmat va tartib-intizomning qaror topishiga xizmat qiladi.

Oilada va jamoat muhitida muloqot madaniyatini rivojlantirishda tarbiyaviy omillar muhim o'rin tutadi. Ota-onaning kundalik hayotdagi muloqot uslubi farzandlar uchun bevosita namuna bo'lib xizmat qiladi. Farzandlarga tinglash madaniyati, bahs-munozarada odob saqlash va fikr xilma-xilligiga bag'rikenglik bilan yondashishni o'rgatish muloqot madaniyatining barqaror shakllanishiga zamin yaratadi.

Zamonaviy jamiyatda muloqot madaniyatining yana bir jihati madaniyatlararo muloqot bilan bog'liqdir. Turli qarash va dunyoqarashga ega insonlar bilan muomala qilish jarayonida hurmat va bag'rikenglikni saqlash muhim sanaladi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy totuvlik va barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi. Madaniyatli muloqot shaxsning nafaqat oilada, balki keng jamoatchilik orasida ham ijobiy obro'-e'tibor qozonishiga xizmat qiladi.

Muloqot madaniyatida tana tili va noverbal vositalarning o'rni ham katta ahamiyatga ega. Insonning yuz ifodasi, qarashlari va harakatlari so'zsiz ham muayyan ma'no anglatadi. Oilada va jamoat joylarda muloqot jarayonida ochiq va ijobiy tana tilidan foydalanish o'zaro tushunishni osonlashtiradi. Beparvolik yoki keskin harakatlar esa muloqotda salbiy taassurot qoldirishi mumkin. Shu sababli muloqot madaniyati nafaqat nutq, balki xulq-atvor orqali ham namoyon bo'ladi.

Muloqot madaniyatining rivojlanishida tinglash qobiliyati muhim omil hisoblanadi. Fikrni bo'lmasdan tinglash, suhbatdoshning his-tuyg'ularini tushunishga intilish va javob berishda ehtiyotkorlikni saqlash madaniyatli muloqotning muhim belgilaridan biridir. Oilaviy muhitda tinglash madaniyati rivojlangan bo'lsa, o'zaro ishonch kuchayadi va munosabatlar yanada mustahkamlanadi. Jamoat joylarda esa bu ko'nikma nizolarni oldini olishga yordam beradi.

Shuningdek, muloqot madaniyatida til boyligi va nutqning ravonligi muhim o'rin egallaydi. So'zlarni o'rinli tanlash, haqoratli yoki kamsituvchi iboralardan tiyilish muloqot sifatini oshiradi. Madaniyatli nutq jamiyatda shaxsga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi va o'zaro hamkorlikni rivojlantiradi. Bu jihatlar oilada tarbiya jarayonida muntazam ravishda shakllantirilishi lozim.

Muloqot madaniyatining ijtimoiy ahamiyati shundaki, u jamiyatda axloqiy me'yorlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Madaniyatli muloqot orqali insonlar o'rtasida ishonch va hamjihatlik kuchayadi. Natijada oila va jamoat muhitida sog'lom psixologik muhit vujudga keladi hamda jamiyat barqaror rivojlanish yo'liga kiradi.

Muloqot madaniyatida murosaga kelish va nizolarni tinch yo'l bilan hal etish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Oilada kelib chiqadigan kelishmovchiliklarni sabr va tushunish bilan bartaraf etish oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlaydi. Qarama-qarshi fikrlarni hurmat qilish va o'zaro kelishuvga intilish muloqot madaniyatining yetuk darajasini ko'rsatadi. Bunday tajriba oilada shakllanib, keyinchalik jamoat muhitida ham namoyon bo'ladi.

Muloqot jarayonida madaniy me'yorlarga amal qilish shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini ifodalaydi. Jamoat joylarda baland ovozda gapirmaslik, boshqalarning tinchligini buzmaslik va muomala davomida xushmuomalalikni saqlash jamiyatda umumiy madaniyatni oshiradi. Bu xatti-harakatlar insonning nafaqat shaxsiy tarbiyasini, balki jamiyatga bo'lgan hurmatini ham namoyon etadi.

Muloqot madaniyatining yana bir muhim jihatidir sabr-toqat bilan bog'liqdir. Suhbat jarayonida shoshilmaslik, hissiyotlarga berilmasdan vazminlikni

saqlash muloqot sifatini oshiradi. Ayniqsa, oila a'zolari o'rtasidagi muloqotda sabrli yondashuv farzandlar uchun ijobiy namuna bo'lib xizmat qiladi. Bu esa ularning kelajakdagi ijtimoiy munosabatlarida madaniyatli muloqotni qo'llashiga zamin yaratadi.

Zamonaviy sharoitda muloqot madaniyatini rivojlantirish uzluksiz jarayon hisoblanadi. Inson o'z ustida ishlashi, nutqiy va axloqiy ko'nikmalarini muntazam ravishda boyitib borishi zarur. Oila va jamoat muhitida muloqot madaniyatiga e'tibor qaratish orqali jamiyatda sog'lom va barqaror ijtimoiy munosabatlar qaror topadi.

Muloqot madaniyatida empatiya, ya'ni boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga nisbatan samimiy munosabat ko'rsatish ham alohida ahamiyatga ega. Oila a'zolari o'rtasida empatiya ruhini shakllantirish oilaviy iliqlik va ishonchni kuchaytiradi. Farzandlar oilada o'z his-tuyg'ulari tushunilishini his qilsa, ular o'z navbatida jamiyatda ham boshqalar bilan madaniyatli muloqot qiladigan odatlarni rivojlantiradi. Jamoat joylarda ham empatiya hissi insonlarga bir-biriga nisbatan hurmat va e'tibor ko'rsatishga yordam beradi.

Muloqot madaniyatining shakllanishida vaqtni to'g'ri taqsimlash va suhbatga tayyorgarlik ko'rish muhimdir. Suhbat davomida mavzuga doir tayyorlangan, aniq fikrlarni ifodalash muloqotning samaradorligini oshiradi va tushunmovchiliklarning oldini oladi. Oilaviy muloqotda bu jarayon farzandlarning fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Jamoat joylarda esa aniq va ravon muloqot umumiy tartibni saqlashga yordam beradi.

Shuningdek, muloqot madaniyati doimiy o'zini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liqdir. Inson madaniy va axloqiy ko'nikmalarini muntazam ravishda boyitib borishi, yangi kommunikatsiya vositalarini oqilona qo'llashi va ijtimoiy odob qoidalariga rioya qilishi kerak. Shu tarzda oila va jamoat muhitida sog'lom, tartibli va hamjihat ijtimoiy munosabatlar shakllanadi, shaxsning jamiyatdagi mavqei mustahkamlanadi.

Muloqot madaniyatida shaxsning o'zini boshqarish va hissiy intizomga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Oilada va jamoat joylarda o'z his-tuyg'ularini nazorat qilish, jahldorlik va g'azabni boshqarish madaniyatli muloqotning asosiy belgilaridan biridir. Shu orqali inson o'zaro tushunishni mustahkamlab, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilishi mumkin. Farzandlar uchun esa ota-onaning bunday xulqi namuna bo'lib, ularning kelajakdagi ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, muloqot madaniyatida so'zlashuv uslubi va muloqot strategiyasini to'g'ri tanlash muhimdir. Suhbat davomida ortiqcha takrorlanishdan, noaniq ifodadan va tushunarsiz iboralardan tiyilish muloqot

samaradorligini oshiradi. Oilada bu yondashuv farzandlarning muloqot madaniyatini rivojlantiradi, jamoat joylarda esa boshqa odamlar bilan o‘zaro hurmatni saqlashga xizmat qiladi.

Muloqot madaniyatini shakllantirishda o‘zaro fikr almashish va maslahatlashish ham muhim rol o‘ynaydi. Oilada qaror qabul qilish jarayonida har bir a‘zoning fikrini inobatga olish o‘zaro hurmatni kuchaytiradi va tarbiyaviy jihatdan muhim namuna hisoblanadi. Jamoat muhitida esa murosaga tayyorlik va boshqa odamlar bilan birga qaror qabul qilish qobiliyati jamiyatda ijtimoiy totuvlikni oshiradi. Shu bilan birga, madaniyatli muloqot shaxsning ijtimoiy obro‘si va jamiyatdagi ishonchni mustahkamlashiga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, muloqot madaniyati oila va jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Oila a‘zolari o‘rtasida va jamoat joylarda madaniyatli muloqotning qaror topishi jamiyatda tinchlik, hamjihatlik va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlaydi. Shu bois muloqot madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish har bir insonning muhim vazifalaridan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat yengilmas kuch. Toshkent. Ma‘naviyat nashriyoti. 2008 yil. 61–67 betlar
2. Mirziyoyev Sh.M. Inson manfaatlari oliy qadriyat. Toshkent. O‘zbekiston nashriyoti. 2018 yil. 95–101 betlar
3. Otajonov A. Muloqot va muomala madaniyati. Toshkent. Fan nashriyoti. 2016 yil. 48–54 betlar
4. Jo‘rayev T. Axloq va jamiyat. Toshkent. Akademnashr. 2017 yil. 72–78 betlar
5. Qodirov B. Ijtimoiy psixologiya asoslari. Toshkent. O‘qituvchi nashriyoti. 2015 yil. 89–95 betlar
6. Abdurahmonov F. Oila va ijtimoiy munosabatlar. Toshkent. Universitet nashriyoti. 2019 yil. 56–62 betlar
7. Rasulov S. Zamonaviy jamiyat va madaniyat. Toshkent. Yangi asr avlodi. 2021 yil. 114–120 betlar